Şarkiyat Mecmuası
Journal of Oriental Studies

İSTANBUL UNIVERSITY PRESS

Şarkiyat Mecmuası - Journal of Oriental Studies 42, (2023): 247-256
DOI: 10.26650/jos.1196694

Araştırma Makalesi / *Research Article*

İki Gotik Mitolojik Kahraman: Lilith ve Al Karısı

Two Gothic Mythological Heroes: Lilith and Al Karisi

Miyase GÜZEL[1]

[1]Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü; Selçuk Üniversitesi Türk Dili Öğretim Görevlisi, Konya, Türkiye

ORCID: M.G. 0000-0002-0588-877X

Sorumlu yazar/Corresponding author:
Miyase GÜZEL (Doktora Öğrencisi),
Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü; Selçuk Üniversitesi Türk Dili Öğretim Görevlisi, Konya, Türkiye
E-posta: miyase.guzel@hotmail.com

Başvuru/Submitted: 30.10.2022
Revizyon Talebi/Revision Requested: 07.11.2022
Son Revizyon/Last Revision Received: 28.11.2022
Kabul/Accepted: 29.01.2023

Atıf/Citation: Guzel, Miyase. "İki Gotik Mitolojik Kahraman: Lilith ve Al Karısı." *Şarkiyat Mecmuası - Journal of Oriental Studies 42* (2023), 247-256. https://doi.org/10.26650/jos.1196694

ÖZ

İlkel dönemlere kadar uzanan mitolojik bilgiler, canlı ve cansız varlıklar hakkında söylenmiş ilk insan öğretileridir. Bu öğretiler, bugüne kadar form değiştirerek gelmeyi başarmıştır. İnsanlık tarihinin ortak zihin haritaları olan mitoloji (mythologie), en temel anlamıyla ilk insanların yaşadıkları dünyayı anlamlandırma sürecinde ürettikleri düşüncelerdir. Doğayla iç içe olan bu insanlar, beşeri dünyayı ve metafizik dünyayı anlamlandırmaya çalışmıştır. Folklor araştırmalarında mitoloji olarak adlandırılan bu girişimler, Gardner'e göre tabiatta bulunan varlıklara ve yaşanan olaylara kişilik vermek sureti ile anlatma şeklidir. Mitolojinin bir hüviyeti vardır. Mitoloji bu hüviyetinde, ait olduğu toplumun sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik özelliklerini yansıtır. Ayrıca mitoloji, üretildiği toplumun inanış ve düşünüş sistemleri ile gelişir. Türk ve Yahudi toplumları, kadim geçmişlerinin sunduğu avantaj ile köklü bir mitolojiye sahiptir. Bu toplumların bilgi birikimleri ve tecrübeleri edebiyatlarına yansımıştır. Bilinmeyeni bilme, anlaşılmayanı anlamlandırma yöntemi olan mitoloji, C. G. Jung'un ifade ettiği gibi kolektif bilinç sayesinde benzer özellikler taşımaktadır. Türk mitolojisindeki Al Karısı ile Yahudi mitolojisindeki Lilith, fiziksel ve ruhsal özellikleri açısından benzerlik gösteren mitolojik kahramanlardır. Bu benzerlikler iki toplumun benzer yaşantılarının ve tasavvurlarının sonucudur. Al Karısı ve Lilith, kadınlara ve çocuklara zarar vermekte, toplumun asayişini bozan davranışlar sergilemektedir. İnsanlar bu iki varlıktan korunmak için birtakım inanç ve uygulamalar geliştirerek onlardan kaçınma/onlarla anlaşma yoluna gitmiştir. Bu çalışma Lilith ve Al Karısı merkezli mitolojik bir değerlendirmenin sonucu olmuştur. Günlük hayatta ve edebî anlatılarda sıklıkla karşılaşılan bu iki gotik karakterin Türk ve Yahudi mitolojilerinde benzeşen/ayrışan yönleri tahlil edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mit, Mitoloji, Lilith, Al Karısı, Gotik Kahraman

ABSTRACT

Mythological knowledge dating back to primitive times contains the first human teachings about living and non-living beings. These teachings have survived to the present while changing in form. Mythology makes up the common mind maps of the history of humanity and in the most basic sense involves the thoughts that the first people produced in the process of making sense of the world in which they lived. Intertwined with nature, these people tried to make sense of the human and metaphysical worlds. These attempts are referred to as mythologies in folklore studies are a way of narrating by giving

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

personalities to the beings in nature and to the experienced events. Mythologies have identities onto which mythologies reflect the social, political, cultural, and economic characteristics of the society to which they belong. In addition, mythologies develop through the belief and thought systems of the society in which they are produced. Through the advantages of their ancient pasts, Turkish and Jewish societies have deep-rooted mythologies, and the knowledge and experiences of these societies are reflected in their literature. Mythologies are a method for knowing the unknown and making sense of the incomprehensible and contain similar characteristics due to the collective consciousness. The *Al Karısı* [wife of Al] in Turkish mythology and Lilith in Jewish mythology are mythological heroes with similar physical and spiritual characteristics. These similarities are the result of the similar lives and imaginations of the two societies. The wife of Al and Lilith harm women and children and exhibit behaviors that disrupt societal order. In order for these societies to protect themselves from these two beings, people have developed a number of beliefs and practices for avoiding and/or negotiating with them. This study is the result of a mythological evaluation centered on Lilith and the wife of Al and analyzes the similarities and differences between these two gothic characters who are frequently encountered in daily life and literary narratives in Turkish and Jewish mythologies.
Keywords: Myths, Mythology, Lilith, *Al Karısı*, Gothic Hero

EXTENDED ABSTRACT

The word Gothic is an architectural term that translates as French work. This architectural trend is reflected in cathedrals, castles, monasteries, dungeons, deserted places and different religious places in particular, as well as in the literature. The etymology of the expression goes back to the Germanic tribes in the Gotland region in Southern Scandinavia. Gothic literature spread from architecture first and emerged and developed in England in the 18th-19th centuries. It has been defined as explanations in literary texts of individual and social crises that convey the fears of the past and the unknown and reflect people's sensitivity. The main criteria of Gothic literature are horror and mystery. *Al Karısı* [wife of Al] and Lilith are mythological heroines who continue to exist as gothic antiheroes among the people and in literary texts. The main purpose of myths is to make sense of the world and what happens in it, to know the unknown, and to create rituals around recurring calendar events and phenomena. Two known meanings for "Lil" include poison or epidemic disease. Another meaning for Lilith is identified with *laylâ* [night], as she is known to deceive men in their dreams at night. According to legend, Lilith does not accept weakness and runs away while having sex with Adam. Adam complains to God about Lilith, and God then sends three angels (i.e., Senoi, Sansenoi, and Semangelof) to find Lilith. Lilith must accept that, if she refuses to return, 100 of her sons will die every day. Lilith is also known to harm babies. She is believed to be infertile and to harm people. She causes newborn babies to become poisoned by deceiving midwives in particular. She is also known to kill newborn babies herself. This characteristic of Lilith has led to her being called the baby killer and the baby eater. Lilith is also known to harm babies, women during menstruation and puerperium, and single men. In order to be protected from these harms, the name of one of the three angels (i.e., Senoi, Sansenoi, or Semangelof) who'd been assigned

by God to find Lilith, must be on the baby. These characteristics of Lilith resemble those of the wife of Al in Turkish mythology. Like Lilith, she also is known to harm newborn babies and puerperal women. Beliefs, lived experiences, and practices developed to protect people from this character can be found in many parts of Anatolia. The fact that today's Islamic societies also believe in the existence of a female devil characterized as Ümmü Sıbyan or the Wife of Al due to similar characteristics indicates that Lilith lives among Muslims in metaphor, if not in name.[1] The Wife of Al, who has had and continues to have an important place in Turkish mythology, is also referred to by different names as a mythical character.

1 Aynur Çınar, "Lilith: Yahudi Mitolojisinde Ana Tanrıça'nın Düşüş ve Şeytana Dönüşüm Serüveni", *Bilimname*, 1/35 (2018), 366.

Giriş

Gotik kelimesi mimarî bir terim olup "Opus Francigenum (Fransız İşi)"[1] olarak tanımlanmıştır. Özellikle katedrallere, şatolara, manastırlara, zindanlara ve ıssız yerlere yansıtılan bu mimâri akım, tarihsel süreç içerisinde edebiyatta da kendisini göstermiştir. İfadenin etimolojisi Güney İskandinavya'da bulunan Gotland bölgesindeki German kavmine uzanmaktadır. Burada gotik sözcüğü olumsuz anlam içererek "klasik karşıtı" olarak nitelendirilmiştir. İfadenin sahibi Gotlar, IV. ve V. yüzyıllarda Romalılar'a karşı akınlar düzenleyerek kendilerinin yağmacı olarak anılmasına sebep olmuştur. Gotik sözcüğünü kullanan ilk kişi olduğunu düşünülen isim ise İtalyan Ressam Giorgio Vasari'dir.[2] Gotik mimarî akımı, her ne kadar mekânların görüntüsü ile ilişkilendirilmiş olsa da bu mekânların bireyler üzerinde bıraktığı psiko-sosyal etkiler farklıdır. "Öyle ki, gotikteki tehlike ve bilinmezlerle dolu karanlık mekânlar, bir bakıma insan zihninin ve onun derinliklerinde gizlenen karanlık ve kötü düşüncelerin bir izdüşümü olarak görülebilir. Bu mekânların gotik kahraman tarafından keşfedilmesi insanın kendisi ya da bir konu hakkındaki bilmediği bazı gerçekleri/hakikatleri keşfetmesini simgeler. Gotik, bir bakıma insanın bilinmeyene, anlamlandırılamayana, tanımlanamayana, akıldışı olana, doğaüstü sayılana karşı duyduğu ilgiyi, bu ilginin doğurduğu serüven duygusu, haz ve heyecan arayışını ifade eder."[3] Mimarîden edebiyata uzanan ve XVIII-XIX. yüzyıllarda İngiltere'de ortaya çıkıp gelişen gotik edebiyat, bireysel ve toplumsal bunalımların izahı olarak tanımlanmıştır. Geçmişin ve bilinmeyenin verdiği korkuları aktarmış, insanların duyarlılığını edebî metinlere yansıtmıştır. Gotik edebiyatın baş ölçütleri korku (horror) ve gizem (mystery) olmuştur. Mitolojinin kahramanları olan Al Karısı ve Lilith gotik birer kahraman olarak halk arasında ve edebî metinlerde varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Bu kahramanların içerdiği anlatılar dahil olmak üzere ilk insan öğretileri olarak ifade edilen mitoloji, E. A. Gardner'e göre "tabiat varlıkları ile olaylarına, kişilik verme sureti ile anlatma şekli"[4] olarak tanımlanmaktadır.

"Bilindiği gibi mit, her şeyden önce bir kültür olgusu olarak karşımıza çıkar. Kültür ise sui generis, yani, kendine özgü bir alandır ve tabiat dünyasını inceleme yönteminden farklı bir bilimsel yöntemle incelenmelidir. Mythos, Yunanca'da söz, öykü anlamına gelir. Mitler, ilkel insan topluluklarının evreni, dünyayı ve tabiat olaylarını kişileştirerek yorumlamak, henüz sırrını çözemedikleri hayatın ve evrenin çeşitli görünüşlerini bir anlam kolaylığına bağlamak ihtiyacından doğmuş öykülerdir."[5] (Önal Akkaş, 2008: 83).

Mitlerin temel amacı dünyayı ve yaşananları anlamlandırmak, bilinmeyeni bilmek ve tekrarlanan takvimsel olay ve olgular etrafında ritüeller oluşturmaktır. Mircea Eliade mitlerin özellerini sıralarken "eylem öyküsü, yaratılış ve gerçeklik" algılarına vurgu yapmıştır. Mitler, doğaüstü varlıkların eylemleri hakkında öyküler oluşturur. Bu öyküler, gerçek ve kutsal kabul

1 Fikret Arargüç, "Mimari Bir Tarzdan Edebi Bir Türe: Gotik", *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi,* 36 (2016), 246.
2 Arargüç, "Gotik", 246.
3 Arargüç, "Gotik", 248.
4 Bahaeddin Ögel, *Türk Mitolojisi (Kaynaklar ve Açıklamalar ile Destanlar*), (Ankara: TTK Basımevi, 1993), 5.
5 Sema Önal Akkaş, "Mit ve Felsefe", *Millî Folklor*, 20/77 (2008), 83.

edilir. Mitler, bir yaratılışla ilgilidir. "Bir şeyin yaşama nasıl geçtiğini, ya da bir davranışın, bir kurumun, bir çalışma biçiminin nasıl yaratılmış olduğunu anlatır; işte bu nedenle de mitler insana özgü her anlamlı eylemin örnek tiplerini oluştururlar. İnsan miti bilmekle nesnelerin kökenini de bilir, bu nedenle de nesnelere egemen olmayı ve onları istediği gibi yönlendirip kullanmayı başarabilir.[6]

1. Lilith

Lilith, Yahudi mitolojisinde "Ben Sira Alfabesi"[7] isimli kitapta geçen efsane ile bilinmektedir. Bu efsaneye göre Adem ile eş zamanlı olarak tozdan yaratılan Lilith, Adem'in otoritesini kabul etmez. Bunun üzerine Adem'i Tanrı'ya şikayet eder ve kaçar. Melekler tarafından Kızıldeniz'de yakalanır. Adem'in ilk eşi olan Lilith'e isnat edilen efsane, Yahudi inancında kutsal sayılan Talmud, Midraş ve Zohar gibi kutsal metinlerde geçmektedir. Örneğin Babil Talmudu'nda "dişi bir gece iblisi-şeytanı"[8] olarak tanımlanmıştır. "Eski Sümer'de "lil" fırtına ve rüzgâr anlamına gelir. Bu ifade Babil-Asur kökenli "lilitu" kelimesi ile "dişi şeytan veya rüzgâr hayaleti" anlamına gelir. İbrani ve Arap kökenli "laila" kelimesi ise "gece" anlamında kullanılır ve etimolojik olarak bu nedenden dolayı geleneksel hikâyelerde "Lilith" ile bağdaştırılır ve "gece hayaleti*"* olarak tercüme edilebilir. Barbara G. Walker'a göre Lilith ismi, Sümer-Babil kökenli "lotus" anlamına gelen "li/u" kelimesinden türetilmiştir. Bu nedenle Lilith, Mısır ve Hindistan'ın Lotus tanrıçalarıyla ilişkilendirilmiştir. Hindistan'da Lotus, verimliliğin ve yeniden doğuşun, spiritüel saflığı sembolü olarak görülür.[9]

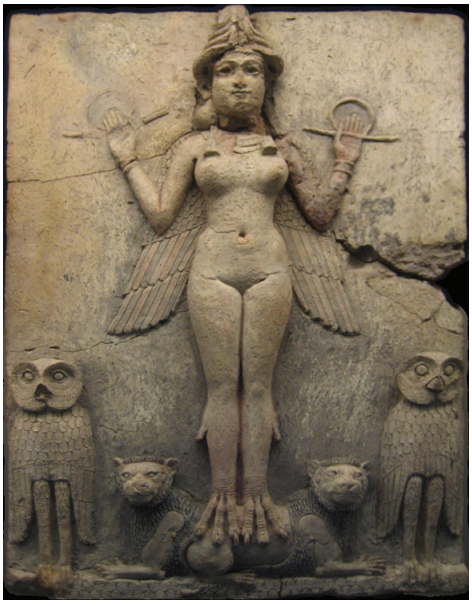
Lil'in bilinen diğer anlamları arasında "zehir ve salgın hastalık" ifadeleri bulunmaktadır. Diğer anlamı ise Lilith'in erkekleri gece rüyalarında aldatması bakımından da gece anlamına gelen "laylâ" ile özdeşleştirilmiş olmasıdır. Efsaneye göre Lilith, Adem ile olan cinsel birliktelikleri sırasında zayıflığı kabul etmez ve kaçar. Adem Lilith'i Tanrı'ya şikayet eder. Tanrı Lilith'i bulmaları için Senoi, Sansenoi, Semangelof adlı üç melek görevlendirir. Lilith geri dönmeyi kabul etmezse her gün oğullarından[10] yüz tanesinin öleceğini kabul etmek zorundadır. Melekler suyun altında Lilith'i yakalar. Lilith ise meleklere şu cevabı verir: **"**Beni yalnız bırakın; çünkü ben çocukları zayıf düşürmekten başka bir işe yaramam: erkek çocukları doğumlarından sekizinci günlerine, kız çocuklarını ise doğumlarından yirminci günlerine kadar gözetmem emredildi. Yaşayan ve var olan Tanrı'nın adına yemin ediyorum ki sizin isimlerinizi veya sûretlerinizi Camea'da[11] gördüğüm takdirde o çocuğun üzerinde hak iddia etmeyeceğim."[12]

Lilith Adem'e dönmeyi kabul etmediği için tanrının verdiği her gün 100 oğlunun ölmesi cezasını göze alır. Lilith'ten korunmak için meleklerin isimleri küçük çocukların camealarına

6 Mircea Eliade, *Mitlerin Özellikleri*, Çev. Sema Rifat, (İstanbul: Om Yayınevi, 2001), 128.
7 Asife Ünal, "Yahudi Geleneğinde Kadının Yaratılışı ve Lilit Efsanesi", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* 17/2 (2017), 107.
8 Erişim 26 Kasım 2021, http://www.come-and-hear.com/bababathra/bababathra_73.html
9 Vera Zıngsem, *Lilith*, (Ankara: İlya İzmir Yayınevi, 2007), 15.
10 Lilith Şeytanları, Kızıldeniz'in yakınlarında şeytanları için her gün *Lilim* adında 100 çocuk doğurur.
11 Camea: Kısa süreli görüntü.
12 Zıngsem, *Lilith,* 36.

yazılır. Lilith bunu görünce verdiği sözü hatırlar ve çocuk iyileşir. İnanışa göre Lilith erkek bebeklere sünnet olacakları 8. günden sonra, kız bebeklere ise 20. günden sonra zarar vermemektedir. Bebeklerin üzerinde tanrının onu Lilith'i aramaları için gönderdiği Senoi, Sansenoi veya Semangelof isimli meleklerin adları veya görüntüleri var ise onlara dokunmaz. İncil'e göre Lilith vahşi kedilerin, çöl köpeklerinin ve hayaletlerin olduğu sarayda dinlenir. Telmud'a göre Lilith gecelerin şeytanıdır. Uzun saçları ve kanatları vardır. Sohar'a[13] göre Lilith tanrısal bir benliğin parçasıdır. Tanrının verdiği görevle dünyayı alt üst etmeye devam eder.[14] Ateş Lilith'in ana elementi olarak bilinir. Yaygın inanca göre kafasından göbek deliğine kadar güzel bir kadın bedenine sahiptir. Göbek deliğinden aşağısı ise alevlerle kaplıdır.

"Lilith miti, kadın kimliklerinin toplumsal inşasında tarih boyunca birçok söylemsel bağlamda yer almıştır. Dünya mitolojisinde pek çok kadın karakteri andıran ve onlarla benzeşen özellikleri bulunan bir figür olmuştur. Bu mit, ataerkil normlarla şekillenen toplumsal cinsiyet rollerini meşru kılma ve tahakküm ilişkisinin sürekliliğini sağlama amacıyla eril zihniyet tarafından erkek yanlılığıyla ele alınarak günümüze kadar belirli ritüellerle pekiştirilmiştir. Feministler, erkek ve kadının insan oluşlar açısından aynılık gösterdiğini ancak kültürü elinde tutan eril gücün toplumsal koşullarda kadına atfettiği sembolik özelliklerle dişil olanı ikincil plana itecek değerler yüklendiğini belirtmişlerdir."[15]

Fotoğraf 2: Sümer Kültürüne ait Lilith betimi. (Burney Rölyefi). Kil tablet üzerinde rölyef 37x50 cm, İÖ 2000 dolayları. (Özbay, 2013: 46)

13 Ender Özbay, "Adem – Havva – Lilith Figürleri İzleğinde Bir Olanaksızlık Miti: Aşk", *İdil*, 2/10 (2013), 46.
14 Zıngsem, *Lilith,* 42-44.
15 Selin Cansu Yeter- Kemal Özcan, "Lilith Figürü Üzerinden Mitoloji ve Dinlerdeki Kadın Algısına Feminist Perspektiften Bakış", *RumeliDE*, 26 (2022), 510.

Lilith bebeklere zarar verir. Doğurgan olmadığına ve insanlara zarar verdiğine inanılır. Özellikle ebeleri aldatarak yeni doğan bebeklerin zehirlenmesine yol açar. Ayrıca yeni doğan bebekleri kendisi de öldürmektedir. Lilith'in bu özelliği ona "bebek katili, bebek yiyici"[16] sıfatlarının verilmesine neden olmuştur. Lilith bebeklere, regl ve lohusalık dönemindeki kadınlara ve bekâr erkeklere zarar verir. Bu zararlardan korunmak içinse Tanrı'nın Lilith'i bulmaları için görevlendirdiği Senoi, Sansenoi ve Semangelof isimli meleklerden birisinin adının bebeğin üzerinde olması gerekmektedir. Lilith'in bu özellikleri Türk mitolojisinde bulunan Al Karısı benzerlik göstermektedir. Al Karısı da tıpkı Lilith gibi yeni doğan bebeklere ve lohusa dönemindeki kadınlara zarar vermektedir. Anadolu'nun birçok yerinde Al Karısı ile ilgili inanışlara, yaşanmış tecrübelere ve bu karakterden korunmak için geliştirilen uygulamalara ulaşmak mümkündür. "Günümüz İslam toplumlarında da benzer özellikleri sebebiyle *Ümmü Sıbyan* veya *Al Karısı* olarak nitelenen dişi bir şeytanın varlığına inanılması, Lilith'in ismen olmasa da metafor olarak Müslümanlar arasında yaşadığına işarettir."[17]

2. Al Karısı

Türk mitolojisinde önemli bir yeri olan, bugün de varlığını sürdüren Al Karısı, mitik bir karakter olarak farklı isimlerle anılmaktadır. Bu isimler "Al Karısı, Albastı, Al kızı, Al anası, Al avradı, Albıs, Almış, Alpas, Alpata, Albalı, Hal Karısı, Hal henesi, Albaslı Katın, Alapar, Almaştı, Albarstı, Alvastı, Albaslı" olarak halk arasında anılmaya devam etmektedir. Bu karakterin "Kara Albastı, Kırmızı Albastı ve Sarı Albastı"[18] olarak üç farklı türü olduğuna inanılmaktadır. Karası ciddi ve olgun, kırmızısı insanlığın anası ve sarısı ise şımarık ve şarlatandır. Doğum yapan kadının ve çocuğun ciğerini sökerek suya atar. Bu durumdan kurtulmak için bir şamana veya ocaklı kimselere başvurulur. "Al, renk sıfatı olmadan evvel, bir ruhu tanımlıyordu. Bu ruh/iye, "ak" ile "kara" iye özelliğini farklı nispette bir arada içeriyordu, diğer ruhlar gibi her iki özelliğin de sahibi idi. Sergilediği kontrolsüz gücü ile genelde zararlı idi. Sonra, panzehrin de, serumun da oluşması misali, ona karşı koruyucu da olabilen al ocakları oluştu.[19] Al Karısı musallat olduğu kadının ve bebeğin ciğerini yiyerek onların ölmesine neden olur. Ancak yaygın bir inanca göre hile yoluyla al Karısının göğsüne bir iğne saplanırsa Al Karısı, ciğer yemekten vazgeçer ve o ailenin hizmetkârı olur. Atlara, genç kızlara ve erkeklere de musallat olan Al Karısı; genç kızların hastalanmasına, erkeklerin uzak ve tehlikeli yerlere gitmesine, kısrakların ise koşmasına ve onların yorulmasına sebep olmaktadır.

Al Karısını yakalayan kimselere "Algı" denir. Alcı'nın soyundan gelenler "Al Ocağı" kurar. Al Karısı musallat olan kimselere "Albasan", meydana gelen hastalığa da "Al basması" denir. Bu hastalığa başka isimler de verilmektedir: "Gelincik, Karıştı, Havale, Alacama, Cin Uğrağı,

16 Çınar, "Lilith", 366.

17 Çınar, "Lilith", 368.

18 Esma Şimşek**,** "Türk Kültüründe "AlKarısı" İnancı ve Bu İnanca Bağlı olarak Anlatılan Efsaneler", *Akra Uluslararası Kültür Sanat Edebiyat ve Eğitim Bilimleri Dergisi***,** 12/5 (2017), 10).

19 Yaşar Kalafat, "Kızıl/Al-Kızılbaş/Alevi Ve Al Ruhu/Al Karısı/Al Basması/Al Ocağı Bağlantılarına Dair", *IV. Uluslararası Alevilik Ve Bektaşilik Sempozyumu (18-20 Ekim 2018 Ankara) Bildiriler Kitabı,* (2018): 732.

Ağırlık çökme, Albasu, Albastı, Albasması gibi". "Burada "Al" ile aynı kökten gelmeyen isimlerin türediğini görmekteyiz. Halk psikolojisi, bir canavar yaratmakla yetinmemiş, aynı zamanda, bu korkunç kudreti etkisiz kılacak yöntemleri de bulmuştur."[20] Al Karısının fiziksel tarifleri arasında, dev kadar iri, uzun boylu, uzun tırnaklı ve uzun parmaklıdır. Saçları uzun ve dağınık, dişleri seyrek ve ayakları terstir. Genellikle kırmızı elbise giyer. Subaşında ve ağaçlık alanlarda yaşarlar. Al Karısından korunmak için yeni doğum yapmış kadınlar üzerlerinde kırmızı renginde bir kıyafet, nesne vb. unsurlar bulundurur.[21] "Alkarısı kimi zaman sadece bir gölge olarak tasvir edilirken, kimi zaman da somut olarak görünen, insan kılığına giren, rahatsızlık veren bir korku unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Halk inanışları çerçevesinde, Alkarısının bu şekilde somut bir varlık olarak hayal edilmesi ve buna gönderme yapan deneyimlerin yaşandığının folklorik bir unsur olarak halkın sözlü anlatılarında ifadesini bulması, korunma ya da farklı amaçlarla buna uygun davranış ve tedbirlerin geliştirilmesi oldukça yaygın bir durumdur."[22] Lohusaların yalnız kalmasına müsaade edilmez. Yanında bir erkeğin bulunması sağlanır. Yastık altına bıçak, makas gibi ham maddesi demir olan nesneler konur. Anne-bebek yalnız bırakılmaz. Lohusanın bulunduğu odada ateş yakılır. Lohusaya anlam aktarması olarak erkek şapkası ve gömleği giydirilir. Beline erkek kuşağı sarılır. Al Karısının bu tarifleri arasında hayvan görüntüsü olarak köpek, kedi, oğlak, tilki, kuş, buzağı, insan-hayvan karışımı ve son olarak gelin kız, erkek, kefenli ölü ve cadı şekilleri yer almaktadır. Acıpayamlı'ya göre Al Karısı ilk doğduğunda evrim teorisine göre hayvansal bir bedene sahiptir. Zaman içerisinde hayvan-insan karışımını almış ve daha sonra da insan olarak görülmeye başlanmıştır. "Türk halkının psiko-sosyal hayatı, lohusa ile bebeklerine musallat olan hayvan şeklinde bir canavar tipi yaratmıştı. Bu canavarın en büyük düşmanı ateşti. Ateşin daimi olarak yanması için başında birisinin beklemesi lâzımdı. Zamanla, lohusanın düşmanı canavarın yanına yenileri eklendi. Canavarlar tip değiştirdi. Birçok şekillerden sonra hayvan-insan, insan ve nihayet al Karısını temsil eden cadı kimliğine büründü. Bu arada türlü sağaltma şekilleri doğdu."[23] Türk mitolojisinde Al Karısı temalı anlatmalar oldukça fazladır. "Mit; değerler paradigmasında dünyayı algılama, şekillendirme, sembolleştirme, kısaca ifade etmek gerekirse hayatın ve olayların genelleştirilmiş modelidir. Anlam paradigmasına göre mit, bir düşünce tarzı, bir şuur ve bilinç nevidir. Şu hâlde mit, dünya hakkındaki gerçekliğin ta kendisidir ve diyalektik mantığın sonucu olarak meydana çıkar."[24] Bu durum Türk toplumunun hayal ve tasvir gücünün yüksek olması, bilinmeyene olan ilgisi, beşeri dünyada kendisini koruma içgüdüsü, bilinmeyen varlıkla iyi geçinme arzusu ve kaostan kaçma isteği ile yakından ilişkilidir.

20 Orhan Acıpayamlı, "Untersuchungen Überal Und Al-Frau Inder Türkkıschen Volkslıtertur", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi,* 19/3-4 (1961), 166-167.

21 Şimşek, "Alkarısı", 101.

22 Özlem Demren. "Türk Kültüründe Bir Korku Kültü Olarak Sivas'ta Alkarısı ve Albasması İnanışı", *Antropoloji*, 36 (2018), 5.

23 Acıpayamlı, "Al-Frau Inder", 174-175.

24 Fuzuli Bayat, *Mitolojiye Giriş*, (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2010), 11.

Sonuç

Sonuç olarak; Türk kültürü içerisinde Al Karısına ait anlatmalar, uygulamalar, inanmalar ve kaçınmalar Yahudi mitolojisi kahramanı Lilith'e göre daha fazladır. Her ikisi de farklı toplumsal yapılarda oluşturulmuş gotik kahramanlardır. Lilith bugün kadınlar için özgürlüğün ve başkaldırının sembolü olmuştur. Al Karısı için bu durum tam tersidir. Kadınlar Al karısının hışmına uğramamak için pek çok uygulama gelişmiştir. Lilth ve Al Karısının fiziksel özellikleri arasında farklılıklar bulunsa da ortak bir özellik olarak her iki varlığın saçları dağınıktır. İnanışa göre Lilith tanrısal bir varlık iken, Al Karısı Acıpayamlı'nın ifade ettiği gibi evrim teorisinin sonucu olarak hayvan görünümünden insan görünümüme kadar uzanan bir yolculuğu vardır. Lilith'ten korunmak için onu aramaya çıkan meleklerin (Senoi, Sansenoi, Semangelof) adını çocukların üzerinde taşıması yeterli iken; Al Karısından kurtulmak için birçok yöntem geliştirilmiş, Al basması ocakları kurulmuştur. Lilith genellikle bebeklere musallat olurken; Al Karısı bebeklere, lohusa kadınlara, genç kızlara, erkeklere ve kısrak atlara musallat olmaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

Acıpayamlı, Orhan. "Untersuchungen Überal Und Al-Frau Inder Türkkıschen Volkslıtertur". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi.* 19/3-4(1961): 165-176.

Arargüç, Fikret. "Mimari Bir Tarzdan Edebi Bir Türe: Gotik". *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi.* 36 (2016): 245-257.

Bayat, Fuzuli. *Mitolojiye Giriş*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2010.

Çınar, Aynur. "Lilith: Yahudi Mitolojisinde Ana Tanrıça'nın Düşüş ve Şeytana Dönüşüm Serüveni." *Bilimname.* 1/35 (2018): 363-395.

Demren, Özlem. "Türk Kültüründe Bir Korku Kültü Olarak Sivas'ta Alkarısı Ve Albasması İnanışı". *Antropoloji.* 36 (2018): 1-27.

Eliade, Mircea. *Mitlerin Özellikleri*. Çev. Sema Rifat. İstanbul: Om Yayınevi, 2011.

Kalafat, Yaşar. "Kızıl/Al-Kızılbaş/Alevi Ve Al Ruhu/Al Karısı/Al Basması/Al Ocağı Bağlantılarına Dair". "*IV. Uluslararası Alevilik Ve Bektaşilik Sempozyumu (18-20 Ekim 2018 Ankara) Bildiriler Kitabı*. (2018): 731-739.

Ögel, Bahaeddin. *Türk Mitolojisi (Kaynaklar ve Açıklamalar ile Destanlar)*. Ankara: TTK Basımevi, 1993.

Önal Akkaş, Sema. "Mit ve Felsefe". *Millî Folklor.* 20/77 (2008): 83-88.

Özbay, Ender. "Adem–Havva–Lilith Figürleri İzleğinde Bir Olanaksızlık Miti: Aşk". *İdil.* 2/10 (2013): 40-58.

Şimşek, Esma. "Türk Kültüründe "AlKarısı" İnancı ve Bu İnanca Bağlı olarak Anlatılan Efsaneler". *Akra Uluslararası Kültür Sanat Edebiyat ve Eğitim Bilimleri Dergisi.* 12/5 (2017): 99-115.

Ünal, Asife. "Yahudi Geleneğinde Kadının Yaratılışı ve Lilit Efsanesi". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi.* 17/2/ (2017): 103-115.

Yeter, Selin Cansu-Özcan, Kemal. "Lilith Figürü Üzerinden Mitoloji ve Dinlerdeki Kadın Algısına Feminist Perspektiften Bakış". *RumeliDE.* 26 (2022): 506-525.

Zıngsem, Vera. *Lilith*. Ankara: İlya İzmir Yayınevi, 2007.

Elektronik Kaynakça

Erişim 26 Kasım 2021. http://www.come-and-hear.com/bababathra/bababathra_73.html